— Ca să mai uiţi din neajunsuri, poftim şi dumneata la masă.

Rare-ori se adunaseră imprejurul unei mese oameni cari să aibă mai multă poftă de măncare decăt erau călĕtorii găzduiţi de Negradi.

Vinul cel vechiu, bucatele cele gustoase eşite de sub măeastra mănă a lui Dănilă, deslegară indată limba musafirilor.

— Ce fericire e a poseda moşie, incepu artistul dramatic, Costatache Crăcănel.

Negradi se făcu că n'aude.

— Aerul imbătător al munţilor, belele peisage, costumurile nuoi ce vezi pentru prima dată, m'au făcut să uit complectaminte Bucureştiul.

Negradi tot nu respunde.

— Mi se pare că stăpănul e un mitocan, şopti artistul la urechea poetului.

— Fire-ar al dracului! treci-mi mai bine niţică varză şi vre-o doi-trei pepeni.... vrai şi matale ? ingănă poetul la urechea lui Nae.

— Vĕzut-a-i nene Caraimanul? intrebă acest din urmă ; e mai apilpisit decăt Ceahlăul...

— Ai-da-de ! auzi comedie ! nu zic că o fi şi Ceahlăul aşa ceva straşnic : dar la Caraiman drept să 'ţi spuiu că m'am plictisit...

— De-i aşa, nene, să-i placă Moldoveanului.

— Ţĕranii p'acilea trebue să fie foarte măndri. nu s'or fi lăsănd să-şi bată joc proprietarii de dĕnşii...

Negradi 'i aruncă o căutătură nu prea plăcută; Damian Rĕndunescu se pusese la vorbă cu cucoana Agripina; Maria era intre locotenentul Pri-

săceanu şi Petrachi Zlotescu: Negradi ascult a pe Pavel Cămărăscu.

— Nici nu ştieam c'avem doi poeţi la masă, pe domnu Bogoslov şi pe domnu Săcaluş, zise Iorgu.

— Pe domnul Săcăluş, de şi nu am onoare a-l cunoaşte personal, am avut fericicea, a-l aprecia din frumoasele sale poezii, mai cu seamă «Călugăriţa svĕnturată» şi noul seu poem «Macedoniada». Putem spune că avem un adevĕrat poet! rosti Vasilică Bogoslov.

- Nu sunt poet, sunt numai un versificator, respunse Cyrus cu modestie.

— Ia fă-ne o poezie, musiu Săcăluş, se rugâ femeea prezidentului.

— Cu plăcere... indată ce ne vom scula de la masă.

— Şi Nenea Crăcănel are să ne declame o poezie, zise subprefectul...

— Nu cred s'o pot face, căci mĕ cam doare beregata...

— Ce-a zis că-l doare ? se 'ntrebară cucoanele rizĕnd intre ele.

— Ce are-a face! să declami poezia lui Depărăţeanu, «Vara la ţară»:

Locuinţa mea de vară
  E la ţară,
Acolo eu voiu să mor,
Ca un fluture pe floare
  Beat de soare,
De profum şi de amor.

— Destul, domnule Nae, intrerupse Săcăluş; n'o

să avem plăcere după aia să auzim vocea distinsului nostru artist. Mai bine ar face să ne reciteze ceva din Aricescu, ori din Eliade, aceşti doi poeţi de cari se poate măndri ţara romănească.

— Aricescu ? cine'i acela, intrebară cucoanele...

— Daţi-le pace să dărdăiască ? le şopti incet Iorgu.

Tĕnĕrul student Paraschiv Gabrielescu discuta cu subprefectul Anton Cămărăscu.

— Mi se sue pĕrul in vĕrful capului cănd te-aud, zicea acest din urmă.

— Ideile nouĕ inspiră in totdeauna surpriză.

— Vra să zică să 'mpărţim averile 'ntre noi ? să dau moşioara mea la ţĕrani ? odată cu capul !

— De ce nu? au oare nu e şi ţĕranul şi lucrătorul in genere om ca toţi oamenii, cu acelaşi suflet, cu aceeaşi demnitate, cu acelaşi drept la viaţă? prin ce nedreptate să'l ţinem pe dĕnsul in mizerie, pe cănd noi să avem parte de toate bunătăţile acestei lumi ?

— Ăra cucoane, tare mĕ mai scoţi din sărite ! Cum vrai dumneata ca eu sau un altul, cari am muncit ani intregi pentru a lăsa ceva copilaşilor, să 'mpart averea cu un leneş ori un ticălos, care măne o va cheltui toată 'n cărţi. Şi să lăsăm toate la o parte, să vie cineva să'ţi ceară averea s'o 'mparţi cu el, ai face-o d-ta?

— Eu ? nu am nici o avere, sunt bursier.

Subprefectul se uită lung la student, apoi se puse la vorbă cu vecinul seu.

— Ei, nene, unde-o pornim astăzi ? intrebă Nae pe Săcăluş; mĕ tem că are să plouă in spre sară; n'ar fi bine să ne ducem mai degrabă?

— Cum va ordona domnul Negradi.

— Eu vĕ sfătuesc să vizitaţi de-ocamdată imprejurimile şi să vĕ scoborîţi până la Bistriţă; pe urmă, mâne dimineaţă, dacă va fi timp frumos, vom merge cu toţii pe Ceahlău.

— Pe jos? intrebă Crăcănel.

— Ba nu, călare...

— Aoleo! de ne-o trânti caii, venim de-a berbeleacu până 'n vale.

— N'aveţi nici o teamă, caii dela munte sunt invĕţaţi a păşi cu cea mai mare băgare de seamă chiar pe marginea prăpăstiilor, şi nu ştiu încă să se fi primejduit cineva pân'acum.

După zacuscă, lumea se 'mprăştiă prin deosebitele odăi; alţii se duseră ca să se plimbe. Cucoana Agripina remase cu Mariţa şi cu nevasta prezidentului; subprefectul porni cu soţia sa la un proprietar din vecinătate; Maria eşi călare cu Iorgu şi cu Zlotescu; Hristea şi cu primarul remăseseră intr'o odaie cu Negradi, iar Bucureştenii, Bogoslov, studentul Gabrielescu, Ahil Prisăceanu şi cu prezidentul se scoborîră la Bistriţă.

Apa era indestul de mare; herăstreele lucrau mereu şi mai la fie-care minut câte-o plută venind dinspre Dorna se cobora cu repeziciune tăind valurile rîului ce murmurau intr'una.

Hristea Cozmescu umbla ca mielul pe lângă Maria şi de-abea indrăznea să-i spună câte-un cuvênt; cu Iorgu şi cu Zlotescu se arăta foarte prietinos şi se uita intotdeauna la dênşii cu o privire zĕmbitoare. Negradi nu avea gândul de cât la bani şi Agripina la Forăscu, aşa incât fostul primar putea să-i intoarcă cum vrea el. Sgomotul

şi veselia neintreruptă care domnea la curte te făcea să crezi că eşti intr'o lume lipsită de griji şi de supărări; dar sub invĕlmăşala de vorbe, de alergări şi de plimbări, se urzea o intrigă de izbăndă de care atărna fericirea mai multor persoane, şi sub masca nepăsărei sau a veseliei mulţi purtau in suflet cele mai mari chinuri sau cele mai supărătoare indoeli.

Grăne nu se făcuseră anul acesta mai de loc pe moşie la Negradi şi preţul lemnăriilor căzuse ca nealtădată; cu toată munca şi 'ngrijirea stăpănului, cu toată reaua sa purtare faţă cu ţĕranii, pămĕntul nu răsplătise mai de loc ostenelile şi banii vĕrăţi cu atăta nădejde 'n el. Rare-ori se 'ntĕmplase ca recolta să iasă aşa de rĕu şi se născu teama că, ceea ce pentru mulţi boeri nu era decăt o perdere sau ruină, să nu fie pentru ţĕrani chiar ingrozitoarea foame.

Acum se năştea intrebarea, cu ce era să facă taţă Negradi la o mulţime de cheltueli? cu ce să plăteáscă o mulţime de imprumuturi mici, dar cari la un loc alcătuiau o sumă destul de insemnată? Moşia fusese din nou ipotecată decăt-va timp şi jupănul Solomon Wortmann nu vrea să dea nici un ban pe adoua ipotecă, şi chiar dacă ar fi făcut-o aceasta pentru hatărul lui Negradi, i-ar fi cerut o dobăndă de sută la sută. Imprejurarea era din cele mai grele şi Negradi se uita inspăimăntat in jurul sĕu: curĕnd poate o nenorocire neauzită era să se reverse peste familia lui. O asemenea stare de lucruri nu putea să se trăgăneze incă mult timp: Maria trebuia jertfită. Hristea ştia foarte bine aceasta şi acum sosise momentul ca

să pună cuţitul la gât părintelui copilei pe care bĕtrânul satir dorea s'o aibă de soţie.

De ce folos putea să fie Valerianu in asemenea imprejurări? putea el să ajute măcar c'un ban pe Negradi ? Hristea se gândea că mai la urmă şi Maria va avea atâta inimă ca să se jertfească pentru părinţii ei şi să se hotărască in sfirşit a părăsi pe Valerianu.

— Precum 'ţi spuneam, cucoane Alecule, zicea Hristea mai in spre sară către Negradi, sunt gata să fac pentru mata ori şi ce mi-ai porunci; bani, case, pămĕnt, toate 'ţi stau la picioare şi aşteaptă să te intinzi numai ca să le poţi lua.

— Vĕd că am ajuns şi eu in vremi de restrişte şi că nu-i chip să fac altfel decât cum 'mi vorbeşti; pentr'un gust trecĕtor al Mariei nu am s'o fac şi pe dĕnsa nenorocită şi pe noi..,

— Se cunoaşte că eşti un om cu judecată, cucoane Alecule; ştiam eu că la urma urmelor tot ai să mĕ iai de ginere, cu toate farafastîcurile duduchii Mariei; de cucoana Agripina nu am nici grije, incât pot să socot lucrul ca aproape implinit...

— Nu crede că nu avem să 'ntimpinăm oare cari greutăţi.

— O ştiu, de aceea socot că ar fi de trebuinţă să ne grăbim; cu cât vom lua treaba mai in pripă, cu atât ne va merge mai bine; dacă ne-om codi şi vom umbla ca mai 'nainte, să mĕ crezi că n'are să iasă mare scofală din strădăniile noastre...

— Inţelege-te cum se cade şi cu Agripina şi apoi ne-om chibzui când şi cum s'o 'ncepem: să facem aşa ca Maria să n'aibă vreme să zică nici măcar cârc.

— Vorba matale; mĕ duc să mĕ 'ntălnesc cu cucoana Agripina; pănă atunci dă-mi voe să-ţi sărut măna ca la un socru!

— Din partea mea te heritisesc!

Maria făcea in fiecare zi o plimbare in spre valea Bistriţei şi adeseo-ri chiar in spre Prisăcani la granita Transilvaniei. De la Tulgheş pănă la Prisăcani nu e departe şi se 'ntĕmpla ades ca şi Valerianu să facă o plimbare in acea parte, şi nu e de mirat dacă se 'ntălnea cu iubita lui.

Leon aflase de incurcătura in care se afla Negradi, şi după ce stĕtu mai mult timp la chibzuială, luă hotărirea să-i scrie; el ruga pe bĕtrăn să uite tot ce s'a petrecut intre dĕnşii şi să nu se supere dacă, avĕnd mai mulţi bani la indĕmănă, indrăznea să-l intrebe de avea nevoe de ei. Negradi se vĕzu atins prin aceasta; cum un om ca Valerianu avea obrăznicia să-i vorbească de ajutor, cu alte cuvinte de pomană? Hristea era alt-ceva; i-l cunoştea de mult, avusese nenumĕrate daraveri cu dĕnsul, aşa incăt era lucru firesc ca la vremi grele să alerge la un om de sprijinul căruia nu s'ar fi sfiit nimeni. Negradi arătă scrisoarea de la Valerianu lui Cozmescu; acesta 'l sfătui să facă transilvăneanului cea mai mare ruşine care era cu putinţă, adică să-i trimeată scrisoarea 'napoi, fără a-i rĕsdunde de loc.

Cuconul Alecu făcuse proces răzăşilor pentru pămĕnturile ţinute de dĕnşii.

— Dacă voiu căştiga procesele, puiu măna pe vre-o sută de fălci, şi bine au să-mi mai prindă!

— Treaba s'o orănduit in Peatra; ai face bine mata să trimeţi pe musiu Iorgu să-ţi caute de a-

facere; matale ţi-ar veni prea greu să umbli pe la toţi şi să-ţi perzi o grămadă de vreme pentru un lucru mai mult decât sigur...

— Aşa socot şi eu; mâne de sară sau cel mult poimâine am să-i spun să pornească; dacă o fi trebuinţă mě voiu duce şi eu prin těrg. Prefectului i-am scris şi mi-o respuns; poate n'ar fi rěu să mě 'nţeleg şi cu Sotir; de cei-lalţi nici nu mě sinchisesc.

— M'am intělnit azi dimineaţă cu Fulger şi mi-o spus că are să vie pe la curte să vorbească cu mata; are să-ţi aducă o mulţime de ispisoace prin cari să adeverească drepturile răzăşilor.

— I-ai spus să nu vie ?

— I-am spus să facă cum o socoti că-i mai bine; dar l'am sfătuit să fie cuminte; i-am spus să nu creadă că un boer ca mata 'i face proces aşa numai de flori de cuc : trebue să fie ceva la mijloc, am adaos eu.

— Şi ce-o respuns ?

— Trebue să fie ceva la mijloc, mi-o zis şi el; de-aceea mě duc să mě 'nţeleg cu boerul şi să-i arăt că rěu l'o pus la cale cine o căutat să ne tăgăduească drepturile noastre.

Toader Fulger scăpase de 'nchisoare. Cu mare părere de rěu, dar Ungurii fuseseră nevoiţi să-i dea drumul, căci toate prepusurile asupra sa căzuseră şi astfel după câtva timp se vědi deplina lui nevinovăţie. Mulţi spuneau însă că numai dibăcia şi şiretenia plăeşului, precum şi tăcerea ce păstraseră ţěranii şi tovarăşii sěi de dincolo, izbutiră să-l scoată din mâinile celor ce asupresc pe fraţii de peste Carpaţi.

El se rentorcea acasă cu inima plină de veselie că are să-şi revadă satul, cunoscuţii, şi mai cu seamă pe logodnica sa Irina, care 'l aştepta de atăt amar de vreme in prada desnădăjduirei ; inainte de-a ajunge, inchipuirea lui 'şi luase sborul şi 'şi infăţişa tot ce are să găsească acolo unde 'l trăgea inima. El vedea pe Irina care 'l doreşte din fundul sufletului, vedea că toate stau neschimbate astfel precum le părăsise, şi că indată după sosire se va cununa cu aceea pe care dintre atătea fete 'şi-o alesese de mult.

Sdrobită fu insă inima lui când vĕzu cele ce se petreceau in Lunceşti : asupririle de tot soiul cari scurgeau de zile pe bieţii ţĕrani; purtarea cea rea a boerului şi a cinovnicilor de tot soiul chiar cu oamenii cei mai de frunte din sat ; ticăloşiile lui Iorgu şi ale lui Zlotescu. Dar lucrurile care 'l intristară şi-l turburară de tot erau : mai intăi fuga lui Andrei de la oaste şi intovărăşirea lui cu Condrea, pe urmă uneltirile lui Iorgu pe lăngă Irina, şi 'n sfirşit procesul ce-i făcea Negradi pentru a-i răpi pămĕntul; aceasta puse vĕrf cupei de amărăciune şi intărîtă firea de obiceiu blajină a neaoşului plăeş.

In ziua in care voi să se ducă la curte, Toader Fulger se 'ntălni cu Neculae Brusture, ce eşea tocmai atunci dela Negradi.

— Bună vremea, jupăn Neculae.

— M'l'ţ'm d'mtale, bade Toader.

— Acasă-i boerul ?

— Acasă, dar nu te mai duce pe la dĕnsul ; ştiu eu ce vĕnt te-aduce...

— Ce vĕnt m'o fi aducĕnd, asta-i treaba mea...

— Bre da dărz mai eşti decănd te-ai intors de dincolo ; tot aşa ai să vorbeşti şi cu boerul?

— Adecătelea n'ai voi să-ţi vorbesc nici dumitale aşa ?

— Cam aşa, cum s'ar prinde.

— Ia-n ascultă, jupăn Neculae, destul nu dai pace bieţilor oameni pe cari-i suceşti şi-i intorci cum voeşti dumneata ; de mine fii bun şi nu te lega, că-ţi găseşti indată băcăul, şi mai la urmă vorbă multă sărăcie : remăi sănătos.

— Mai stăi o leacă ! ştii că nici eu nu-s om aşa de rĕnd, şi că de vreme ce m'o ales boerul vătaf intre toţi, trebue să am ceva mai multă trecere decăt dumneata ; ce-ai zice dacă nu te-aş lăsa să te duci la boer pănă n'oiu vorbi eu cu dĕnsul ?

— Nu ştiu cine-o fi avĕnd mai multă trecere, dar ştiu că eu nu mi-am ros degetile prin punga boerului ; şi căt despre voia dumitale, eată cum 'ţi respund...

Şi cu puternicul sĕu braţ apucănd pe Brusture de umĕr, vănjosul plăeş 'l repezi la căţi-va paşi şi, deschizĕndu-şi ast-fel drumul, păşi cu sănge rece inainte.

El sui scările fără a fi 'ntrebat de nimeni şi intră 'n odae la Negradi.

— Mĕ 'nchin cu plecăciune, cucoane.

— Ce pofteşti? intrebă cuconul Alecu uităndu-se cu mănie la plăeş.

— Am venit in predmetul socotelii ce aveţi cu răzaşii, şi sunt rugat să vĕ spun că nu cu cale faceţi ce faceţi, de vreme ce aveţi de gănd să ne alungaţi dela vetrile noastre, unde ne-am născut şi am crescut, din cari ne hrănim şi pentru a că-

ror dreaptă stăpânire am fost îndemnat să ve arăt hărtiile următoare: întăi...

— Vrai să ne răfuim aici, aşa nitam nisam? ce'mi arăţi mie un teanc de tărfăloage, par'că şi la mine 'n ladă nu foesc ispisoacele...

— Se poate; dar hărtiile noastre sunt cele adevěrate, şi afară de asta cine nu ştie că din neam în neam am stăpânit petecile de moşie pe cari suntem sălăşluiţi.

— Lasă la o parte pologhiile şi spune-mi ritos ce vrai?

— Vrem să nu ne hrăpiţi pămënturile şi să ne lăsaţi să trăim cum am trăit şi păn'acuma fără a face nimĕrui nici un rĕu. Dac'am fi fost nişte tâlhari, cum ne-aţi fi suferit dumneavoastră păn'acum pe moşie? şi tribunalul...

— Destul! fiind că'mi vorbeşti de tribunal, neom răfui acolo, şi cine va avea dreptate o remâne, cine nu, s'o cărăbăni şi pace bună.

— Şi nu'i pĕcat să cheltuim o grămadă de parale cu advocaţii prin Piatră, cu drumurile, cu...

— Asta nu mĕ priveşte.

— Vra să zică nu'i nici un chip de 'mpăcăciune? are să fie numai decât nevoe să ne judecăm?

— Se'nţelege! nu v'au spus'o de atâtea ori şi nepotul meu Petrachi şi Anton.

— Pe dumnealor n'am voit să'i credem şi deaceea am venit la dumneavoastră; cu Sandu Puşcaşul şi cu Bursuc aţi vorbit de mult şi numai de la dênşii am aflat că sunteţi nestrămutaţi în hotărire... ba ne-o mai venit şi însemnare de la Peatră...

— Dea-ceea fii bun şi mĕ lasă; am o mulţime de treburi şi nu prea am vreme să stau cu dumneata la vorbă.

— Foarte bine, cucoane; dacă'i vorba pe judecată, apoi ne-om judeca până la moarte!

Fulger se 'ntoarse 'napoi in sat hotărît astădată a pune un capĕt tutulor nenorocirilor sale.

— Vom vedea dacă'i adevĕrat că dreptul umblă totdeuna cu capul spart!

XVII.

Din pricina'ploilor, călĕtorii intărziaseră cu suirea lor pe Ceahlău; ei aşteptau cu nerăbdare inturnarea timpului frumos. Păn'atunci se puseseră pe petrecute la curte la Negradi, precum şi pe la ceilalţi boieri de prin prejurime.

In sfirşit şi soarele, ce nu se arătase de-atăta timp, intr'o zi se ivi din nou p'un cer senin, pe intinderea căruia nu puteai zări cel mai mic colţ de nour. La curte era veselie mare, căci toată lumea se gătea pentru pornire.

In ogradă era o mişcare neobicinuită; slugile umblau in toate părţile şi călĕtorii intrebau la fie-care minut dacă li se aduc din sat caii trebuincioşi. Negradi era 'n ceardac cu femeea şi cu fiica lui, şi de cătva timp părea a fi prins de neastĕmpăr.

— Iftimie! strigâ el de-odată vizitiului sĕu.

— Porunciţi, cucoane!

— Peste un sfert de ceas să'mi fie caii aici, sau

am să vĕ trag la toţi căte-o chelfăneală de-aveţi să mĕ pomeniţi.

— Trebue să fie pe drum... să mai ingăduim puţin.

— Plecaţi zic, strigă stăpănul răstindu-se.

— Iatăi vin acuma! haideţi mai repede mĕi ghiorlanilor...

Ţĕranii intrau tocmai atunci pe poartă ţinĕnd caii de căpăstru.

— Mişcă şi tu mai repede din cotoroage, mămăligă nemestecată ce eşti, strigă Iftimie ţĕranului din frunte.

— Sunteţi buni de spănzurat! aşa ascultaţi de poruncile mele? răcni Negradi.

Ceardacul se umpluse de lume şi călĕtorii se coborau unul căte unul spre a 'ncăleca.

Stăpănul poruncea 'n dreapta şi 'n stănga şi slujitorii steteau gata să'l asculte la cel mai mic semn. Curĕnd toţi musafirii fură pe cai; unii din ei nu ştia să călărească deloc, aşa incăt pricinuiau risete şi şăgi celorlalţi.

— Fire-ar al ciorilor de armăsar, căt p'acilea era să mĕ trăntească, de nu mĕ ţineam bine, grăi poetul Cyrus Săcăluş.

Studentul liberalo-socialist, Paraschiv Gabrielescu, voi să 'ncalece din dreapta.

— Pe dincoace, cuconaşule, ii zise ţĕranul ce'i adusese calul.

Tĕnĕrul călăreţ trecu in partea cealaltă pe la dinapoia calului, care tocmai atunci sburdă şi'l trănti la pămĕnt, fără a'i face insă un rĕu deosebit.

Cu toţii rideau; dar nimeni nu ridea mai tare

decăt fiica lui Negradi, cunoscută de toată lumea ca o călăreaţă desĕvĕrşită.

Trupa se puse 'n mişcare şi, după ce trecu pe dinaintea cuconului Alecu, se scobori la vale.

Peste-o clipă cu toţii erau afară din ogradă şi intorcĕndu-se la stănga, apucară drumul spre Durău, schit aşezat chiar la poalele Ceahlăului; dela cotitura şoselei, ei fură pierduţi din vedere.

Ţĕranii, pe de altă parte, se 'ntorserĕ 'n sa şti curtea remase ca mai nainte, tăcută şi tristă.

Stăpănul moşiei se plimba cu paşi mari prin casă şi părea a fi in prada celei mai mari nelinişti.

— Bine c'am scăpat şi de dĕnşii, zicea el către Agripina; de s'ar duce-odată de la mine, să remăn iar in pace.

Cucoana Agripina impletea un colţun şi se uita din cănd in cănd la soţul ei făr'a-i respunde nici un cuvĕnt.

— Şi Iorgu par'că nu'i in toate minţile! nici nu mai scrie, nici nimic... ştiu eu ce-o mai fi făcut el pe-acolo prin Piatră? haz ar avea să se fi lăsat de treabă şi să se fi apucat de plimbări şi de crailĭcuri!

— Vai de mine, Alecule! 'l intimpină 'n sfirşit Agripina, se vede că nu-ţi cunoşti băiatul; acum 'ţi-e 'ntăia dată cănd 'l trimeţi la treburi? nu te-o mai scos şi din'alte buclucuri? eu cred că trebue să fi intĕmpinat vre-o greutate...

— Ce greutate?... aşa 'mi trebueşte dacă mĕ pun să te ascult pe tine; de mĕ duceam eu singur, se măntuia chestia in două zile.

— De unde ţi s'o năzărit că eu te-am sfătuit să-l trimeţi? ş'apoi nu'i şi Anton cu dĕnsul?

— Ori căt ar fi ţinĕnd Cămărăscu la mine, tot nu cred că are el aşa mare durere de inimă pentru trebile mele. Ş'apoi, de unde ştii dumneata că nu s'a găsit faţă cu alţi oameni, pe cari [n'a voit nici intr'un chip să'i jignească?

— Se poate 'ntĕmpla şi una ca asta, de vreme ce răzaşii au dıeptate şi nu vor să'şi dea pămĕntul aşa cu una cu două.

— Ce dreptate? cine are dreptate? par'că eşti nu ştiu cum de vorbeşti aşa fără a te fi găndit cătuşi de puţin! ai mai vĕzut dumneata aşa tălhari! să se jeluiască prin Piatră că'i prigonesc şi'i schinjuiesc! nu numai pămĕnturile, dar şi pielea de pe dĕnşii trebue să le-o iau! de jeluirile lor insă n'am eu cel mai mic habar... nu'mi e teamă numai să nu isbutească Iorgu din pricina hoţului de Buduşcă, care nu poate să mĕ sufere de când ne-am imprietinit atât cu Hristaki.

— Poate să fi tras el pe Săcultea in partea răzaşilor; adecă de ce n'ai voit să-i dai două-zeci de galbeni in procesul cu Gologan?

— Ce eram să-i mai dau parale şi lui, când 'mi făgăduise prefectul că am să-l căştig numai decăt?

In acest minut se auzi unduruit de roate 'n depărtare; Negradi tăcu. Când o trăsură intră cu repeziciune in ogradă şi o slugă veni să vestească rentoarcerea lui Iorgu.

In adevĕr, fiul lui Negradi se 'nturna din Peatră, intovărăşit de Anton Cămărăscu. Cel d'ăntăi sări iute din trăsură şi, inaintând să sărute măna lui tată-sĕu, ii zise:

— Am căştigat procesul!

— Ce-ţi spuneam eu, coane Alecule, zise subprefectul, se putea să nu-l căştigi dumneata? Puteau răzaşi să aibă de-o mie de ori dreptate, dar ce-am făcut ce-am dres, le-am şters pămĕnturile!

— In sfirşit, respunse Negradi, am scăpat şi de buclucul ista. Auzi dumneata! n'aşi fi crezut nici o dată ca răzăşii să aibă atătea indrăzneală să se poarte dupe cum am auzit! Procesul ca procesul, dar la ce rĕspăndeau ei atătia vorbe prin oraş? De-acuma las' pe mine, am să-i regulez şi pe dumnealor şi pe cei lalţi, de au să le meargă peticele!

— Cam aşa le-ar trebui, respunse Cămărăscu. Subprefectul Anton era om de casă al lui Negradi şi se indeletnicea tot atăt cu treburile proprietarului căt şi cu cele ale plăşii, sau, la dreptul vorbind, nu avea durere de inimă pentru aceste din urmă, de căt numai atunci cănd erau in legătură cu cele d'întăi. Ce-i aducea lui subprefectura? vre-o două sute de lei pe lună; cu atăta nu putea el să ţie casă, să aibă trăsură şi să plătească «pansionul» copiilor in Peatră. Vrĕnd-nevrĕnd, Anton se făcuse un al doilea vechil al cucconului Alecu, i-i scotea oamenii la lucru, 'i orănduia daraverile cu primarii şi'i slugia drept om de incredere faţă cu prefectul. Negradi, la rĕndul sĕu, 'l ajuta in toate privinţele şi astfel Cămărăscu incepu să se ridice incetul cu incetul. Prefectul ţinea la dĕnsul fiindcă şi cei lalţi proprietari erau mulţumiţi de el şi fiind că indeplinea cu sfinţenie toate călcările de lege, mari şi mici, trebuitoare unui guvern cum se cade pentru a putea sta mai

mult timp la putere. Proprietarii mai mici căutau să fie in totdeauna bine cu cuconul Anton şi-i dĕdeau unul fĕn, altul lemne şi chiar lei noi, incăt, după patru ani de administraţie, domnul priveghitor izbuti să pună de-o parte vre-o cinci mii de galbini şi cumpărase o mică moşie, ce-i aducea foarte mult, fiind că munca nu-l ţinea mai nimic. In sfirşit, Antonaş, cum 'i ziceau mulţi, să deprinsese intru atăta cu suprefectura incăt o privea ca o proprietate a sa şi afară de cuconul Manolache nimărui nu dădea samă de faptele sale.

—Va să zică, să nu mĕ ingrijesc pentru mercuri? intrebă cuconul Alecu pe idicul sĕu.

— De loc; numai pe cei şese oameni de la pod să ştii mata că i-am făgăduit de mult lui conu Vasilică; nu-i vorbă, ei erau orănduiţi să lucreze şoseaua, dar m'am inţeles cu Nemţeanu; i-a pune s'o lucreze altă dată.

— Or face-o; mi se pare că-s supuşi, nu zurbagii ca ticăloşii de răzaşi...

— Zurbagii nezurbagii, i-am pus in cofă! şi cănd te găndeşti că Fulger se laudă că nici mort nu-şi dă pămĕntul!

— Fulger? strigă Negradi, acela-i un hoţ care vrea să scoale satul in potriva mea; nu degeaba l'au inchis dincolo... dar pănă ce nu l'oiu pune la sigur, nu mĕ las, să ştiu bine că...

— Dă-i pace, cucoane Alecule... destul l'am intăritat cu istoria asta; nu te uita mata că-i blajin şi supus: mi se pare că toată purtarea lui nu e decăt o prefăcĕtorie cu care vrea să ungă ochii oamenilor, şi că 'n adĕncul inimei lui nutreşte vre-o blestemăţie...

— Tată-sĕu a fost un om foarte vajnic, cunoscut prin cruzimele sale; mai are ş' un frate tălhar, ştii vorba ceea : ce ese din pisică şioareci mănăncă. De-aceea socot c' ar fi bine să luăm mĕsuri din timp in potriva lui.

Maria nu putea s' audă vorbindu-se de asemenea lucruri : pe căt era de frumoasă, pe atăt era de bunà, şi ţĕranii ar fi iubit'o dacă n' ar fi fost fiica nemilosului Negradi. Ea eşi in ceardac intristată şi se puse să privească la cei duoi pui de urşi domesticiţi, cari se jucau cu mult haz in ogradă ; ei găsiseră un bolobocel deşert şi-l dedeau de-a dura dela unul la altul.

In acest timp cănele Şoimuz, care şedea culcat in ceardac cu un ochiu inchis şi cu cel-alt pe jumĕtate deschis se uita la puii de urs, sări deodată in picioare şi se repezi hămăind spre poartă; trei lucruri nu putea el să sufere 'n această lume : măţele, ţiganii şi jidanii. Jupănul Ştrul Aisfeld, cărciumarul de la capĕtul podului, se oprise la poartă şi făcea semn lui Iftimie să vie să-l apere de căne. Şoimuz hămăia intr'una.

— Căt dai ? intrebă vizitiul.

— Un păhar de rachiu bun, zise Ştrul, numai să mĕ aduci şi'napoi ear pănă la poartă.

— Ţi-ai găsit omul ! dacă vrai douĕ, bine ; adcă nu... aici Şoimuz !

— Te spui la bier !

— Ei haide treacă... numai să fie cu vĕrf.

— Şi bun.

Iftimie mergea inainte şi Ştrul se ţinea de dĕnsul ; Şoimuz nu incetase de hămăit şi se repezea din cănd in cănd la jidan, ca şi cum ar vra să-l

muşte, dar, ajungênd aproape, se dêdea in partea vizitiului gudurăndu-se şi mişcănd din coadă.

Cum se vêzu in ceardac, Ştrul se arătă iar ţanţoş şi intrâ fără frică in odaie la Negradi.

A! jupăn Ştrul... ce vênt te mai aduce pe la mine? vii cu parale?

— Parale? nici nu ştiu de cănd n'am vêzut o para chioară... vineam tocmai săvê rog să mai ingăduiţi vre-o douê zile... Ţêranii iştia sunt nişte hoţi cum n'am mai vuzut! işi pun toate lucrurile amanet, şi bani nu-mi dă nici unul.

— Vorbă să fie! zise Negradi cu blăndeţe, căci avea nevoe de jidan... ei haide, douê zile pot să mai aştept, dar mê rog ţie să nu mê dai de smintealâ, că 'mi crapă măselele de nevoe...

— Şi treaba noastră cum rêmăne, jupăne Ştrul, intrebâ subprefectul; era vorba de zece galbeni, dacă nu mê 'nşel.

— N'ai frichi, respunse arendaşul, făcêndu-i semn cu coada ochiului.

— Ştii c' am căştigat procesul, Ştrul dragă, zise din nou cuconul Alecu.

— Cum să nu fi aflat, şi cănd aţi şti căt m'a bucurat vestea asta! poate oiu scăpa şi io de acum de blestematul cela de Fulger, care nici-odată nu vine pe la cărciumă şi decăte ori mê prinde, mê bate!

— Cum se poate?! zise cucoana Agripina.

— Hoţu acila zice că otrăvesc şi calicesci pe ţiranii... şi cănd aţi şti ce vorbeşte pe socoteala matale...

— Ce vorbeşti? intrebâ Negradi

— Nici n'am vuzut aşa obrăznicie la un ţêră-

noiu! zice că dacă nu-ţi lăsa pomunturile a lor, are să 'şi resbune, oi, vei! nici n'am auzit aşa obrăznicie!

— Ei?

— Are să ne ucigă pe toţi! aşa să triesc dacă nu s'o lăudat la toată lumea...

— Bine că mi-ai spus, jupăne Ştrul... nu te uita dumneata la prostiile lui şi fii fără frică. Din partea mea, de m'oiu intâlni cu dênsul, să vezi cum am să-i scot toate vorbele pe nas... dar haidem dincolo să facem invoeala cea nouă, şi tu Iorgule pune-te şi scrie din partea mea lui cuconu Manolache.

Vězênd că nu poate să se 'mpace cu boerul, Toader Fulger, impreună cu cei-lalţi răzăşi bănuiţi că au luat cu hapca mai multe pămênturi de ale lui Negradi, se duseră in Peatra şi tocmiră un advocat să-i apere: alegerea lor căzu mai ântâi pe Forăscu; dar legăturile acestuia cu cucoana Agripina fiind in destul de cunoscute, ei luară pe un altul, Niculiţă Contăş, nepotul deputatului Guzgan şi care fusese mai nainte procuror la Bacău. Dar, cu toate cărciogăriile sale, ce putea să facă bietul Niculiţă in potriva lui Petrachi Găluşcă, care apěra pe Negradi? Găluşcă fusese dat afară dela casierie pentru oare-cari neorândueli, şi ca toţi Românii daţi afară de prin slujbe, făcea şi el pe advocatul. Tăria advocatului lui cuconu Alecu nu stetea in talentul sau in ştiinţa sa, ci in făgăduelile prefectului, in bună-voinţa lui Sotir, in cumpărarea lui Săcultea, precum şi in nenuměratele piese de doui franci cari treceau intr'una din punga lui Negradi in buzunarele copiştilor, cenuşeri-

lor şi marturilor de tot soiul, ce se ţin de un tribunal de provincie. După cum mergeau lucrurile, se vedea foarte bine cine are să căştige, ori care ar fi fost dreptatea unuia şi nedreptatea celui-lalt.

Fulger umblase şi el pe la o mulţime de lume prin Peatra şi mai nimeni nu putea să-i tăgăduească dreptul sěu ; intre alţii, Buduşcă şi cu cei din opoziţie 'i făgădui lui şi tovarăşilor sěi cel mai mare sprijin pe lăngă magistraţi precum şi prin ziare ; dar toate alergările, ostenelile, şi cheltuelile lui Fulger remaseră zadarnice : răzăşii perdură procesul şi urma ca ei să «dea inapoi» lui Negradi cea mai mare parte din pămĕnturile lor.

Niculiţă Contăş 'i sfătui să nu peardă nădejdea şi le mai ceru incă vre-o sută şi mai bine de galbeni pentru a face apel. Mulţi din ei insă erau desnădăjduiţi şi nu credeau că vor mai căştiga un proces perdut odată in Peatra.

— De ne-am judeca şi de o mie ori, au să ne radă, zicea Sandu Puşcaşul ; cine n'are spete, poate să se 'nece când e vorba să i se facă dreptate; şi apoi nu mai remăne indoeală că judecătorii mai degrabă au să ţie cu boerii decăt cu noi : aţi mai vĕzut vre-o dată corb la corb să scoată ochii ?

— Cum ne-a fi scris ! ori cu capul de peatră, ori cu peatra de cap, de acum ni-i tot una, adause Ştefan Bursuc.

Fulger se 'ntorsese pentru căt-va timp in sat, unde era ferbere mare ; el istorisea mai multor ţĕrani cum ciocoii 'l despuiaseră pe dĕnsul şi pe tovarăşii sĕi.

— Dacă ne-a rade şi-a doua oară, nu mai re-

măne indoială că, din gospodari cum eram mai nainte, ajungem la sapă de lemn!

— A da Dumnezeu şi n'a mai fi aşa cum ne spui! zise un ţěran.

— Ştiţi voi bine, zicea Toader, dacă 's un om rěu şi dacă am greşit vre-o dată inaintea lui Dumnezeu; ştiţi de asemenea că avem dreptate, precum ştiţi că este un soare sus. In darn insă umblat-am pe la boeri prin Peatra; in darn m'am plăns la toată lumea că ne jupoae şi că-şi fac ris de noi; şi eu şi tovarăşii mei ne-am dus de ripă şi toată ciocoimea era 'ntr'un glas să dea dreptate boerului.

Ţěranii clătinau din cap.

— Nu ştiu dacă mai este chip de trăit aşa, urmâ Fulger; subprefectul 'i una cu boerul şi se 'mbogăţeşte şi el pe spetele noastre! V'aduceţi aminte că mai deunăzi aţi plătit aceleaşi dări de două ori?

Cei de prin prejurul sěu incepură să murmure.

— Şi după ce ne bat, ne schinjuesc, şi pe mulţi vě scot la lucru cu deasila; după ce ne iau averea, ciocoii vor acuma să ne ia şi cinstea. Cănele de fecior al beerului, după ce a necinstit o mulţime de fete şi de neveste, voeşte să momească şi pe Irina. Biata fată ştie că tălharul umblă după dênsa şi plănge intr'una; dar să dea dracul să'mi incapă 'n mănă, că mě jur pe sfănta cruce să nu'i dau drumul cu zile! Şi după teate aceste mişelii şi grozăvii, cum n'au mai dat peste noi decănd am deschis ochii, vě intreb, ce au de gănd să ne mai facă? şi suntem noi oare in drept să scoatem cuiu cu cuiu?

— Suntem, suntem, respundeau ţĕranii adunaţi roată in jurul lui Fulger.

— Şi acum ce aveţi de gănd să faceţi, voi ceştilalţi, intrebă Toader indreptăndu-se către megieşii lui despoiaţi ca şi dĕnsul.

— Ce'i socoti şi tu că'i mai bine; ce'i face tu, vom face şi noi.

— Eu cred c'ar fi cu cale să stăm de-ocamdată liniştiţi şi să vedem unde vrea s'ajungă boerul: poate mult n'o trece, ş'om scăpa de toate relele!

— Amin! respunseră ţĕranii intr'un glas.

După cătva timp Fulger se despărţi de dĕnşii şi se 'ndreptă spre casa unde şedea logodnica sa, Irina. Aceasta, cum il vĕzu, de departe 'i eşi 'nainte mai măndră şi mai fărmecătoare decăt oricănd. Fulger o luă de mănă şi intră cu dĕnsa 'n casă făr'ai spune un singur cuvĕnt. Smaranda 'i aştepta 'n uşe gătită şi intinerită de cănd nu mai avea grija intoarcerii lui Fulger. Toader işi aruncă pălăria pe-o masă, şi aşezăndu-se p'un scaun, atrase pe Irina către dĕnsul.

— Ce ai, de eşti azi mai posomorit decăt ori cănd? 'l intrebă Smaranda.

— Nu vrau să vĕ mai ascund nimica: am pierdut procesul cu boerul, şi cine ştie ce m'aşteaptă de-acum!

— Vai de mine! ce vorbeşti Toadere! strigă viitoarea lui soacră, pe cănd Irina 'ngălbeni şi se uita cu nişte ochi mari compătimitori la iubitul ei.

— Nu s'a hotărit incă de tot, dar nu mai remăne nici o indoială că la urma urmelor tot fără pămĕnt am să remăn şi eu şi ceilalţi!

— Ferească Sfăntul!

— Dar ceea ce mě 'nebuneşte, nu'i că am să rĕmăn calic; cu nişte braţe ca ale mele n'am să mor de foame; ori aici, ori aiurea, pot foarte bine să'mi căştig pănea de toate zilele; supărarea, turbarea mea e că sunt despoiat ca 'n pădure şi că trebue să mai intărziiu cine ştie cât până ce-oiu putea să mě 'nsor cu Irina, fără să'mi fie ruşine să ies printre oameni!

— Ce fel de vorbă 'i asta? intrebâ Smaranda.

— Vrai să zică lumea că's lipit pămĕntului şi că mĕ ţine nevasta?

Irinii incepură să'i curgă lacrămile şi ar fi voit să vorbească, dar plânsul o 'năbuşi.

— Tare mai eşti copil, Toadere! un om vrednic ca tine să se teamă c'o vorbi lumea pe socoteala ta? dar n'are să trebuiască şi la casa noastră un gospodar? n'avem atâtea lucruri de cari astăzi nu poate să 'ngrijască nimeni cum se cade? ş'apoi nu spuneai tu mai adineaori, că cu nisce braţe ca ale tale n'ai să duci lipsă nicăiri?

Fulger dedea din cap.

— Are dreptate mama! zicea Irina, la ce ţii mai mult, la ce-o zice lumea, sau la fericirea mea? dacă vrai, om lăsa tot aici şi ne vom duce cu tine unde'i voi.

La curte era din nou mişcare: călĕtorii se 'ntorseseră de pe Ceahlău; pe cât erau de veseli şi de uşori la plecare, pe atâta erau de osteniţi şi fără chef la 'ntoarcere. Ei se opriseră câtva timp la schitul Durăului şi apoi se suiră pe munte până pe tapşanul din apropierea vĕrfului, unde dormiră o noapte 'ntr'o colibă. A doua zi ei vĕzură rĕsăritul soarelui şi rĕmaseră incântaţi, afară de tĕnă-

rul Paraschiv, pe care 'l trântise calul la plecare; mai toată vremea suise Ceahlăul pe jos, căci iapa lui nu voea să meargă şi noaptea tremura de frig fiindcă nu voise să ia nici o blană de la curte. In spre sară, cu toţii se scoborîră la o stână din partea cea-laltă a muntelui, unde poposiră vre-o doë zile din pricina altor ploi.

— Mi-a intrat apa nene şi 'n cizme şi 'n ciorapi! noroc că m'am ales numai c'un guturaiŭ, căci puteam s'o păţesc mai rĕu, zicea artistul dramatic Crăcănel lui Cyrus Săcăluş.

— Să-mi tai urechile, de mi-i mai prinde in vre-o astfel de călĕtorie! am inotat toată vremea in noroiu ca nişte porci, şi mai laurmă, de nu era unchiaşul ĕla să mĕ ţină de surtuc, aşa e că mĕ duceam in prăpastie? Ce dobitoc am fost să las Bucureştii si să mĕ infund pe unde a 'nţercat dracul copii! astfel se jeluia 'ntr'una cunoscutul poet Cyrus Săcăluş.

Călĕtorii voeau să se ducă deadreptul la Peatra, fără a se opri mai mult timp la Lunceşti; de aceea li se găti 'ndată o plută prinsă bine şi pe care puteau să se sue fără nici o grijă. Pe partea de dinainte a plutei se aşezaseră mai mulţi dulapi in chip de laiţă, şi crengi de brad, legate cu iscusinţă unele de altele, alcătueau o colibă minunată. Pe la unu-spre-zece ceasuri toate fură gata şi doi plutaşi ageri şi dibaci luară loc, unul dinainte la cârmă, celalalt se aşeză dinapoi ca dălcăuş. Lumea se scoborîse la Bistriţa şi nişte lăutari, cari se 'ntorceau şi ei in Peatra, se suiră in partea despre dălcăuş; cu ajutorul lor, petrecerea era să fie deplină.

Bucureştenii, studentul din Iaşi, Damian Rĕndunescu, Bogoslov şi fratele subprefectului fură tovărĕşiţi pănă de vale de Iorgu, de Anton, de Petrache şi de Cozmescu. Curĕnd, nişte oameni deslegară pluta, care lunecâ 'ntăi incet şi apoi, intrănd in mijlocul Bistriţei, porni cu repeziciune; lăutarii incepură să cănte şi călĕtorii salutau intr'una de pe plute; pe mal Zlotescu le făcea deosebite semne cu un bĕţ.

Pe o altă plută, care trecea tocmai in acel minut pe dinaintea fiului lui Negradi şi a celorlalţi oaspeţi ai lui cuconul Alecu, şedea Toader Fulger in picioare lăngă cărmaş; el puse o mănă in şold, se uitâ măndru in spre mal fără a scoate pălĕria, şi apoi aşezĕndu-se singur la cărmă, văslâ cu putere pănă ce ajunse aproape de cealaltă plută şi impreună cu dĕnsa se făcu indată nevĕzut.

Curtea rĕmăsese tăcută ca şi mai nainte şi intristarea părea mult mai adĕncă după atătea vuete şi atăta mişcare.

-- Ei, Iorguşorule, te-ai codit pănă ce s'o 'ntors Fulger lăngă Irina dumisale, zicea Petrache vĕrului sĕu; nu era mai bine să mĕ asculţi pe mine şi să te grăbeşti cănd era incă timp : puteai atunci să spui fetii că Fulger e inchis dincolo, că are să fie osăndit pe mai mulţi ani şi alte de acestea. Dar acuma? crezi că are să se mai lase să fie inşelată de tine? şi apoi, chiar m'aşi teme să am a face c'un om ca Fulger! Ori cum fie, fiind că nu m'ai ascultat, eu am să-mi iau calul din grajd.

— Ştii, monşer, că m'am ambiţionat de tot, şi cu căt primejdia şi piedecile sunt mai mari, cu

atât ard de dorinţa să ajung la scop. Şi drept să-ţi spun, mĕ doare inima să-ţi dau aşa de geaba bunătatea de cal, adaose Iorgu rîzĕnd.

— Ştii că Fulger a plecat din Lunceşti? L'am vĕzut când o trecut pe dinaintea noastră.

— Să nu te 'ncerci să te duci in astă-seară pe la Irina, căci de sigur că plăeaşul are să se 'ntoarcă la noapte.

— Voiu aştepta şi eu până ce-o lipsi pentru mai multe zile, şi cum oiu găsi un prilej mai indemânatic, să ştii că nu stau o clipă la 'ndoeală şi mĕ rĕped ca un leu! Fie ce-o fi, vreau să am conştiinţa curată!

Amĕndoi tinerii bufniră de rîs.

—Până atunci, să scoatem sufletul lui Hristachi; ce dracul nu se mai duce şi el in Peatră, doar n'are să stea aici cât lumea!

— Mai ştii? 'l vĕd intr'una vorbind cu babaca şi cu mama: trebue să fi pus dumnealor ceva la cale, nu tocmai după gustul Mariei!

XVIII.

Duminecă era serbătoare mare 'n sat; deşi se petrecuseră multe lucruri intristătoare, ţĕranii ţineau să serbătoreze cum se cuvine ziua cea mare şi după cum se păstrase obiceiul din vremile trecute; După sĕvĕrşirea liturghiei de către părintele Matei Ţopărdea, mai tot satul se 'ndreptă spre poalele Ceahlăului. Tinerii imbrăcaseră hainele lor cele mai impodobite; băeţii aveau mintene cusute cu şireturi şi purtau flori la pălărie, ear fetele se mân-

dreau cu cămăşile lor cusute cu altiţe şi cu fluturi. ele mergeau voioase şi lipsite de ori ce grijă. Căţi-va plăeşi călăreau inaintea tuturor şi tocmai in urmă veneau nevestele, bărbaţii şi bětrănii.

Cum ajunseră pe plaiu, trupa se despărţi: nişte lăutari incepură să cănte, ear după ce se odihniră puţin cu toţii, incinseră o horă sgomotoasă; pe earbă se aşezaseră mai multe grupuri şi vinul şi rachiul porni a curge de prin ploşti şi butelci. Din când in când plăeşii slobozeau pistoale şi ecourile munţilor respundeau de zeci de ori la chiotele şi strigătele de veselie ale jucătorilor.

Toată această serbătoare părea că se face 'n cinstea domnului munţilor, care se ridica inaintea sătenilor: ar fi crezut cineva că e o rěmăşiţă din religia selbatecă a intăilor locuitori ai Daciei, ce se 'nchinau la puterile naturei. Din neam in neam obiceiul să păstrase şi acum serbătorea se făcea ca 'n vremile din bětrăni.

«Nu-mi trebui nici boi nici vacă,
«Numai copila să-mi placă!»

cănta un flăcău bătěnd căt ce putea din piciorare şi străngěnd demijloc pe vecina lui.

— Dă-mi pace măi mangositule! respundea juna fecioară, lovindu-l in şold.

— Halal de tine, Măriucă! n'am mai vězut fată să se hărjonească atăta cu flăcăii, zise o nevastă cam trecută apropiindu-se de cei doi tineri.

— Cum i-mi place aşa fac!

— Cum 'ţi place! ea 'n auzi-o, lele Catrină... dacă nu mi-ar fi fină, aşi lăsa-o să'şi facă mendrele; dar mamă n'are, tată n'are, şi a ajuns s'o ia lumea la ochi.

— Se vede că-i's dragă! respunse fata.

— Naţi-o bună!

Nu ştiu ţese, nu ştiu coasă,

Dar nu'mi pasă, că's frumoasă.

— Ţi-e ciudă că nu eşti ca dênsa, de aceea o smotreşti intr'una, intimpină Miron beţivul.

— Ciudă mie? respunse cu furie nevasta; puşche pe limbă-ţi măi roşcovanule! Mai bine decăt ţi-ai vărî şi tu nasul unde nu-ţi fierbe oala, ai căuta să-ţi uzi ceva mai puţin musteţile!

—Mê tem c'or impunge prea tare dacă nu le-oiu muia din cănd in cănd.

— Ai vorbit de te-ai prichit! Mê mir cum poţi să te faci aşa de rîs alintăndu-te ca cioara 'n laţ; 'ţi s'o trecut vremea, bădică Miroane, şi bêtrănul amorezat e ca chiroşca cu păsat.

— Bă'ică Miroane, ea'n poftim colea, să ne mai spunem ceva la ureche, zise Florea Cazacul arătăndu'i un chiup.

— Vezi-l, curmâ nevasta, beţivului şi dracu 'i iese cu ocaua 'nainte.

Alţi ţêrani vorbeau de Fulger şi de cei-lalţi răzaşi.

— Ce zici, moş Gavrile, că are se iasă din toate aceste? intreba Cozma pe cumătrul Smarandei.

— Ce să mai zic şi eu leţii mei; eu am vêzut multe in viaţa mea şi de nimica nu mê mai speriiu! căte nenorociri n'or dat şi peste mine anul acesta: boii nu'mi trag şi se rănesc la jug, in hambar n'am nimic, oile au vêrsat, in sfărşit lucrul 'mi merge ca roata 'mpedicată, şi colac, peste pupăză, mi-a perit şi ieapa cea roaibă. Dar ce să fac? Aşa o vrut Dumnezeu şi pace bună! In vremea mea e-

rau alt-fel lucrurile: apa mergea mai limpede la moară, lumea trăia mai liniştită şi cu pace se bucura, prietinii erau prieteni, iarna iarnă şi vara vară. Acum toate s'au schimbat: oamenii sunt mai rĕi, frica de Dumnezĕu o perit, şi bunătatea s'o dus... aice'i nodul! Dar după căt vĕd 'mi se pare că treaba s'o cam ingroşat...

— N'avea dreptate Fulger şi cu tovarăşii sĕi?

— Cum să n'aibă dreptate, pĕcatele mele! dar era chip să căştige procesul nişte răzăşi sĕraci in potriva unui boer aşa de mare ca cuconu Alecu!... eu socot insă că i-o resplăti Dumnezeu, că nici o faptă nu'i fără rĕsplată.

— Aşa e; şi doar mai mulţi boeri din Peatra le făgăduiseră că'i vor ajuta...

— Cumintele făgădueşte şi nebunul trage nădejdea! Ai vĕzut boer să nu ţină unul cu altul când 'i vorba să ne jupoaie; şi ce puteau să plătească toate stăruinţele şi ispisoacele lui Toader pe lăngă o minciună boerească?

— Eu să fiu ca dĕnsul m'aşi duce să me jăluţesc lui Cuza grăi un ranĕ mai !stătut.

— Ce Cuza bre? nu ştii că pe el l'or scos din scaun; la Vodă poate vrai să zici?

— La Cuza, la Vodă, ducă-se unde s'a duce, numai să le vie de hac ciocoilor!

— Oare ce are de gănd Toader să facă, intrebă Hilip.

— Ştiu şi eu? respunse moş Gavril; mi se pare că l'or scos pe om din sărite; nu cred să se lase el cu una cu douĕ.

— Dac'aşi fi eu in locul lui, le-aşi arăta eu la toţi! intĕmpină Cozma.

— Bre, bre bre! da grozav mai eşti! fii tu 'ncredinţat că Toader n'are să se bocească ca babele... când ai şti care's gândurile lui ascunse, ai zice că bine face umc face. La ce i-ar folosi să se resvrătească aşa de-o dată? l'ar trimete frumuşel la Pângăraţi şi.... aşa-i c'ai sfeclit'o? Trebue să te 'nveţi a trăi supus, măi băete; după ce-ai petrecut ca vermele 'n rădĕcina hreanului şi dacă simţi că a ajuns cuţitul la os, atunci numai te ridici şi spui: a venit vremea ca rĕu cu rĕu să se scoată!

— Are dreptate, moş Gavril, şopteau plăeşii 'n jurul sĕu.

— Şi eu de-acea vĕ zic: răbdare la toţi! fiind că suferim aceleaşi rele ca şi răzăşii, in totdeauna om fi una cu dĕnşii; boerul se crede 'n satul lui Cremene: azi o fost rĕndul lui Toader, măne a lui Mitru, poimăne o fi a lui Pinteş, şi rĕndul meu, şi rĕndul tĕu! Pănă ce s'a hotări Toader să facă ceva, şi daca ne-a lăsa boeru 'n pace, să tăcem olcom.

— Aşa e, respunseră din nou ţĕranii.

— Dacă mĕ vedeţi pe mine, om alb şi c'un picior in groapă, vorbind astfel, trebue să vĕ gândiţi că nu 'i de şuguit. S'o săturat lumea şi de boer, şi de feciorul boerului, şi de nepotul boerului, şi de toţi puii de boeri şi de ciocoii cari ne mănăncă de vii!

— Inţelept om mai e moş Gavril!

— Ei, haide, veseliţi-vĕ băeţi! cine ştie când veţi mai incinge hora de-acum inainte şi când veţi mai cănta cu veselie!

Ceva par'că lipsea sĕrbătorii, căci Toader şi cu

Andrei Fulger, măndria satului, nu erau de faţă, şi căţiva din tovarăşii lor stăteau posomoriţi de-o parte şi nu luau parte la joc. Irina, logodnica lui Toader, şezuse toată vremea singură cu mamă-sa şi alte fete 'i luară locul de crăiasă a serbători. Ea se uita cu nepăsare le toate căte se petreceau şi arunca din cănd in cănd căte-o privire peste vale, ca şi cum ar fi aşteptănd pe cineva. Căte gănduri nu treceau prin mintea ei şi cine ştie ce foc 'i ardea inima 'n acele minute.

Incetul cu 'ncetul, veselia şi sgomotul incepură să se potolească, căci umbrele serii se coboriseră de pe coasta munţilor şi se suiau din adĕncul văilor. Curĕnd, şi luna plină şi roşetică se ivi dup'un munte ca o boabă de foc, şi de-odată o parte din Ceahlău se lumină ca ziua. Nenumeratele stăncde pe dĕnsul erau acoperite cu-o lumină gălbuie şi luaseră forma de turnuri şi de palaturi de prin povcşti. Cerul era senin ş'un vĕnt tărişor se ridicase; el scutura brazii din pădure, cari murmurau şi păreau că scot plăngeri duioase. Căte-un brad uscat se 'nălţa pe ici pe colo prin desimea celorlalţi, şi la lumina lunii lua o 'nfăţişare fantastică.

Serbarea se măntuise şi toată lumea se 'ntorcea spre sat; cea mai mare parte tăcea; vr'o căţiva plăeşi numai istoriseau vĕnătorii de urşi.

— Uite, colo departe, tocmai pe marginea ripei, zicea un vĕnător tovarăşilor sei, acolo l'o scăpat Fulger pe coconu Iorgu dela moarte!

— Tot p'acolo am ucis şi eu un urs astă-iarnă, se grăbi s'adauge un tĕnĕr plăiaş.

— Cu cuţitul?

— Ba nu, cu puşca.

— Nu era cumva ursul mort de mult?

— O fi fost tocmai cel ucis de Toader!

— Ei, vorbă să fie! se sculase dihania 'n două picioare şi venea spre mine... dar l'am ochit drept in inimă..

In acestminut un fulger despică cerul in spre apus, de şi era senin peste tot.

Cu toţii 'şi făcură cruce.

— Semn rĕu! semn rĕu! zise moş Gavril.

Sătenii ajunseră la Bistriţă, de-acolo trecură podul, şi 'ntr'o clipă se 'mprăştiară 'n tot satul. Tăcerea se 'ntinsese pretutindeni şi nici cănii nu mai lătrau.

Vremea se strecura cu repeziciune; zilele urmau zilelor şi sĕptĕmănile sĕptĕmănilor. Trecuse şi luna lui Cuptor cu căldurile ei nesuferite; secerişul se făcuse şi acum şi August se apropia de sfĕrşit. Iarba strălucea prin cămpuri şi pe dealuri, se clătina la vĕnt, şi mişcarea ei dedea naştere la valuri ce se prelungeau in nesfĕrşire. Din toate părţile intrau cosaşii 'n iarbă şi 'n urma lor lăsau cămpul ras şi gol.

Unii brazdele restoarnă, in căpiţi alţii le-adună,
Le clădesc apoi in stoguri şi cu stuh le incunună,

Aerul se rĕcea pe fiecare zi, căci vara se duce mai degrabă din părţile muntoase decăt la cămp. Curĕnd ea trebuia să se sfirşească cu desĕvĕrşire şi 'n acelaş timp să se 'nceapă lucrările de toamnă. Soarele nu mai era aşa de strălucitor ca mai 'nainte, adierile se schimbaseră 'n vĕnturi şi nourii luaseră alte chipuri: ei păreau de astădată posomoriţi.

Pretutindeni o tăcere tristă pornise să se 'ntindă peste natura 'ntreagă, dar zilele bune se 'ntorceau de multe ori; adeseori priveliştile luau cu totul altă faţă, nourii periau pentru cătva timp şi ţi se părea că toamna e încă departe, până ce o nouă răcire a aerului şi-o mai puternică suflare de vĕnturi respăndeau o intristare şi mai mare.

Negradi era in cea mai mare turburare. Anul acesta nu căştigase mai nimic; semănăturile nu dĕduseră nici o roadă; cherestelele căzuseră in preţ din pricina că nu se mai căutau la Constantinopol; grindina făcuse o mulţime de stricăciuni; mare parte din vite pieriseră din pricina ciumei venită din Rusia. O mulţime de datorii trebuiau plătite, şi 'n acelaş timp lucrurile de toamnă cereau o sumă de bani indestul de mare. Moşia nu mai putea să fie ipotecată, aşa incăt Hristea putea să se joace cu Negradi nupă cum voia.

— Ei, cucoane Alecule, acum a venit vremea să'ţi ţii făgăduinţa; drept să'ţi spun, m'am săturat şi eu de-atăta sbucium şi alergări, şi aşi dori să mĕ vĕd odată căpĕtuit. Din partea mea, socot că şi duduca Maria trebue să mai fi prins ceva minte, de şi Iorgu şi cu Petrachi o intărită 'ntr'una impotriva mea; cuconul Dimitraki tace cum 'i chitucul; cucoana Agripina are să facă cum i-om zice noi; ce te mai impiedecă s'o sileşti să facă de nevoe ceea ce nu vrea să facă de voe?

— Tu nu poţi să mĕ 'nţelegi Hristachi, căt de greu 'mi vine s'o plec voinţei mele făr'a ţinea deloc in seamă dorinţele şi găndurile ei.

— 'Mi mai vorbeşti acum de dorinţi şi de flea-

curi de aceste, când ruina bate la uşa dumitale, când mâne-poimâne au să vie jidanii să'ţi vênză moşia şi să te dea afară şi din Peatra cu darabana.

Intristat şi abătut, Negradi căzu cu capul pe mâni; el stătu astfel câtva timp, apoi se sculă mai liniştit şi zise:

— Sunt hotărit să fac cum vrai tu; numai să lucrăm repede, încât nici să n'aibă vreme să se mai gândească sau să se 'nţeleagă cu transilvăneanul.

— Ce'mi mai vorbeşti de dênsul? eu cred că are să'l ia 'n curênd dracul, de vreme ce s'o virit şi el in banda celor cari vor să rescoale ţĕranii de dincolo.

Chiar in acea sară, cucoana Agripina luă pe Maria de-o parte şi'i spuse că Hristea a cerut'o de-a doua oară in căsătorie şi că de astă-dată lucrul trebue numai decât să se facă.

Maria ingălbeni ca ceara şi'i aruncă o căutătură nebună de spaimă şi de desgust.

— Ce te spării aşa? e lucru hotărit! ai putut să te deprinzi cu Hristea de-atât amar de vreme de când vine 'n casă, şi tatăl tĕu m'o 'nsărcinat să'ţi aduc vestea şi să'ţi spun că nici nu'i vorbă de cea mai mică 'mpotrivire.

Maria se sculă 'n picioare şi dinţii ei incleştaţi rupeau cu furie o frumoasă batistă.

— Poate nu'ţi place fiind că nu'i... tênĕr? apoi află drăguţă, că şi Alecu, când m'o luat, era cu cinci-spre-zece ani mai mare decât mine, şi priveşte: nu trăim bine? nu suntem mulţumiţi unul de altul?

— Nu mĕ mărit după Hristea, zise Maria c'un

glas slab dar hotărît; după purtarea lui, după cele ce s'au petrecut intre noi, e şi de demnitatea dumneavoastră, ca părinţi, nu numai să nu'l sprijiniţi in cererea lui, dar chiar să nu'l mai primiţi in casă.

— Ai să'mi faci lecţii la vêrsta mea? nu cum-va am să te las să iai pe Valerianu, ca şi cum s'ar fi purtat mai bine decăt Hristea? acum te 'ntreb pentru cea din urmă dată: iai sau nu pe Cozmescu?

— Pentru cea din urmă dată, vê rĕspund şi eu că mai bine decăt să'l iau pe dĕnsul, aşi dori...

— Ai dori, ce?

— S'a sfărşit, puteţi face ce voiţi cu mine, dar nici o dată nu mĕ veţi indupleca să devin soţia unui mişel!

— Bine... tare frumos! dacă-i aşa, te-i inţelege cu Alecu... poate cu dĕnsul nu-i arăta atăta dărjie.

Cucoana Agripina aruncă Mariei o privire ameninţătoare şi voi să iasă; tocmai atunci intrâ Negradi.

— Ce este ce s'a 'ntămplat? intrebă el vĕzĕnd pe Maria atăt de galbină ş'atăt de turburată.

— Ce să fie? respunse Agripina; i-am vorbit de Hristea şi de ceea ce mi-ai spus tu, dar se vede că ea ţine mai mult să fie toate pe gustul ei, decăt să ne vadă pe toţi liniştiţi şi fericiţi.

— Cum? tot nu ţi-ai schimbat ideile? nu te credeam atăt de indărătnică; eu socoteam că cu timpul vei lua in seamă dorinţa noastră şi că nu ne vei face să te mărităm cu deasila!

— Era o vreme cănd nu-mi vorbeai astfel, tată! cuvintele tale mĕ sfăşie, mĕ desnădăjduesc! Intru

ce ţi-am greşit ca să-mi araţi atăta ură, atăta duşmănie?

— Eu vreau binele, ear nu nenorocirea ta... Hristea e un foarte bun partid, şi dacă l'om scăpa pe dĕnsul din mănă, cu ruina averei noastre se duce şi pentru tine ori ce nădejde 'ntr'un viitor mai bun.

— Ori ce 'mi veţi zice, ori căt mĕ veţi ameninţa, tot n'am să mĕ pot opri de-a iubi pe Valerianu!

— Şi eu 'ţi spun că, dac'aşi fi in locul tĕu, ferească Dumnezeu să iau pe altul de căt pe Cozmescu... A eată-l vorbesc de lup şi lupul la uşă: poftim cucoane Hristaki; ne veselim aici cu toţii de vestea cea bună.

— Cu plecăciune la cucoane şi la duduci, zise Cozmescu intrănd; mĕ miram şi eu să nu dea un noroc peste mine 'n astă seară: unde-am mers, tot cu plin mi-au eşit inainte!

El sărută măna cucoanei Agripinei şi după aceea se plecă şi voi să-o sărute şi pe-a Mariei, dar aceasta o trase cu repeziciune inapoi.

— Duduca pare cam spăriată să ia un om aşa de slut ca mine, pe când dumneaei 'i aşa de frumoasă şi de drăgălaşă!

— Aşa, ba de loc! un om ca tine, Hristaki, plăteşte căt doi tineri, respunse Negradi... peste căte-va zile facem logodna, nu-i aşa?

— Când o porunci duduca, atunci om face-o; n'avem nevoe să ne grăbim, de vreme ce s'arată aşa de supusă... nu-i aşa duducuţă?

Maria era ca de marmură şi nu respundea nimic.

— Vezi că-i de părerea noastră? aşa 'mi place

şi mie! cocuţele acestea tinere nu trebue să le ia aşa de repede când 'i vorba de măritat; la început să sparie, crezĕnd că cine ştie ce are să se 'ntĕmple! parcă insurându-se ori măritându-se cine-va ar peri lumea! vorbă să fie: trăesc oamenii ca şi mai 'nainte, numai atăta...

Hristea ar fi urmat incă multă vreme cu neghiobiile lui, dacă Agripina n'ar fi scos din odae pe Maria, care slăbea din ce in ce mai mult şi era aproape să cadă din picioare; ea fu dată in ingrijirea mamei Ilenii şi curĕnd veni şi Iorgu lăngă dĕnsa.

Cănd vĕzu pe frate-sĕu, Maria 'i căzu in braţe şi mult timp stĕtu astfel fără a-i respunde la intrebările şi măngăerile lui.

— Iorgule! in tine mi-i singura nădejde!

— Ce pot să fac? Tata nu vrea in ruptul capului să te dea după Valerianu şi se vede că Hristea intru atăta i-a 'ntors minţile incăt nu vrea să mai audă nimic...

— Dumnezeule!

— Cel mai bun lucru e să te linişteşti şi să te arăţi de-o-camdată ceva mai supusă; din partea mea, te sfătuesc să părăseşti ori ce idee de-a te mai ruga la tata: el e nestrămutat, de vreme ce are cel mai mare interes să 'i fie Cozmescu ginere; spre a vorbi la dreptul, tata nu te mărită, ci te vinde! treaba noastră e să căştigăm timp pănă ce-oiu putea să 'nştiinţez pe Leon...

Maria respunse printr'o alipire mai puternică de pieptul lui Iorgu.

— Ţi-am inţeles găndurile, Marie, şi fii sigură că atăt eu căt şi Petrache suntem hotărăţi a su-

ieri ori ce decăt a te vedea nevasta unui ticălos!

— Inainte de-a inştiinţa pe Leon, dacă mě iubeşti, dacă ţi-i milă de mine, mai roagă pe tata, cazi la picioarele lui şi spune-i şi tu să nu mě jertfească!

— E de prisos!

— Atunci fă cum ştii, şi iubirea şi recunoştinţa mea au să fie fără margini, respunse Maria cu ochii 'n lacrămi şi sărutănd de zeci de ori pe frate-sěu.

Fiica lui Negradi remase cătva timp nemişcată, apoi, indată ce ieşi Iorgu, incepu să se plimbe prin casă in prada celei mai mari turburări; cucoana Agripina intră din nou la děnsa spre a face incă oare cari incercări; dar acum era prea tărziu, hotărirea Mariei era luată şi sprijinul lui Iorgu o imbărbătă şi mai mult.

Cum inoptă, Maria chemă pe credincioasa ei slugă, mama Ileana.

— Ştii ce nenorocire-i pe capul meu, mamă Ileano?

— Ştiu puişorule, of! ce-i de făcut? ce-i de făcut?

— Măine sau poimăine vor să mě logodească cu deasila!

— Cu dihania cela de Hristea, mănca-l'ar rusalile şi moliele să dea Dumnezeu să-l mănănce!

— Ţii la mine, mamă Ileano?

— Vai de mine puiule, ce vorbă-i asta? da şi 'n foc m'aşi duce pentru mata.

— Atunci să faci toate chipurile să trimeţi pe cineva la Leon, dincolo; pănă ce l'o 'nştiinţa Iorgu mě tem să nu fie prea tărziu; de-aceea voesc să-

trimet numai de cât o scrisoare chiar in astă sară, aşa 'ncât mâne dimineaţă să am respunsul.

— Nu ştiu care ţi-or fi gândurile puişorule, dar mai bine ori ce decât să te măriţi după basaochiul de Hristea... şi mai la urma urmelor facă-se voia Domnului cum a fi să fie!

— Pe cine trimetem?

— Pe Iftimie, nici nu-i de gândit... pe Vasile nici atâta.... ăra că proastă mai sunt! pe Alexa!

— I-i sigur?

— Eu l'am botezat, eu l'am crescut şi ţine straşnic la mine: s'ar duce şi 'n peatra sacă numai dacă l'aşi trimete eu. Am să-i spuiu să ia cel mai bun cal din grajd şi până 'n ziuă să-mi fie cu respunsul: i-i cam greu, dar pentru'n galben ce nu face omul?

Peste jumëtate de ceas Alexa veni să ia scrisoarea. Iată ce scriea Maria lui Valerianu:

«S'a sfërşit! Mâne sau cel mult poimâne më logodesc cu Hristea şi curënd după aceea va urma «şi cununia; ori ce 'ncercare, ori-ce rugăminte au «remas zadarnice şi parcă toate inimele din jurul «meu s'au impietrit! Moşul Dimitraki n'a mai pu«tut suferi durerea mea şi a plecat; Iorgu, singu«rul meu sprijin, te va incunoştinţa in curënd des«pre toate câte se urzesc aici in Lunceşti. Acum «cred c'a sosit timpul să'ţi aduc aminte de intre«barea ce mi-ai făcut pe terasa grădinei noastre «din Piatra, şi, ca şi atunci, iţi respund şi acum: «sunt gata!

«Cu toate acestea, inima mea se sfâşie şi creerii «parcă mi se aprind când gândesc la ce soartă «am ajuns! A ta pentru totdeuna».

Alexa strinse bine scrisoarea 'n sin, scoase armăsarul cel negru din herghelie făr'a fi vĕzut de nimeni, şi când fu la oare-care depărtare de curte, se aruncă 'n fuga cea mai straşnică pe şoseaua ce duce la graniţa Transilvaniei.

Maria remase intristată impreună cu slujnica ei, care-i spunea fel de fel de lucruri spre a o măngăia; ea plănse mai toată noaptea, până ce, căzĕnd de oboseală, adormi imbrăcată.

Mama Ileana aprinsese candela la icoane şi se iducea din când in când de se 'nchina, şoptind deosebite rugăciuni şi făcĕnd mătănii.

XIX.

Toader Fulger, după ce mai pierdu o grămadă de vreme alergănd in coace şi 'n colo, doar va isbuti să atragă pe cineva in partea sa, se trezi de-odată cu o veste neaşteptată: Niculiţă Contaş plecase la Turnu-Severin ca membru la tribunalul de-acolo; el fu numit in acest post numai prin stăruinţele lui Negradi, carei-i ceru in schimb să mănănce paralele răzăşilor fără a face nici un apel şi a-i purta cu vorba până ce va trece termenul hotărît de lege.

Işi poate 'nchipui cineva turburarea lui Fulger şi-a tovarăşilor sĕi, când auziră de aceasta; cea din urmă a lor nădejde se ducea 'n vĕnt şi de-acum inainte nu mai remănea nici o indoială: Negradi trebuia să le ia pămĕnturile şi să'i rui-

neze astfel cu desăvêrşire. De rugăminţi şi de făgăduială, răzaşii erau sătui până 'n gât; in potriva lui Niculiţă Contaş nu puteau face nimic, căci cui ii mai dedea măna s'alerge după dênsul până la dracu 'n praznic, tocmai la marginea ţêrii olteneşti? Urma dar ca răzaşii să se supună sau să'şi caute măntuirea in insuşi puterea şi indrăsneala lor.

Auzind că veni şi hotărirea de-a-i scoate căt mai curênd de pe moşie, Fulger se grăbi să se 'nţeleagă cu megieşii sei, şi pentru acest sfărşit so 'ndreptă la herăstrăul de lăngă curţile boerului,, unde erau adunaţi mai mulţi ţêrani, şi 'ntre alţii Sandu Puşcaşul şi Ştefan Bursuc.

Tocmai in acel timp Negradi poruncise să 'i pună caii la trăsură, căci avea de gănd să facă o raită pe moşia sa; el sosi peste cătva timp la malul Bistriţei, intovărăşit de Iorgu şi de subprefectul Anton Cămărăscu; in urma lor venea Brusture, călare. La herăstrêu, stăpânul moşiei se dêdu jos ca să privească mai deaproape lucrul; zărind printre oameni şi pe Fulger, ii aruncă o căutătură de dispreţ: acesta păşi atunci drept in faţa lui Negradi şi c'un glas hotărit ii zise:

— Mulţămesc, cucoane, pentru pămênturile pe cari ni le-ai răpit!

— Obraznic cu mine să nu fii, dacă voeşti să nu ţi-se 'ntêmple ceva şi mai rêu, respunse cuconul Alecu mănios; cată c'am auzit de rêsvrătirea ce plănueşti inpotriva mea şi să dea dracul să te prind cu vre-o ticăloşie, că atăta'ţi trebue: nu mai scapi teafêr din măna mea!

— Ce'mi vorbeşti aşa, cucoane, parc'aşi fi rên-

dașul dumitale? după ce mě prăzi, apoi mě mai şi batjocoreşti?

— Cu cine te trezeşti tu de vorbeşti cu-atâta obrăznicie, strigă Negradi 'nfuriat; vrai să'ţi sfărăm măselele?

— Incearcă! zise Fulger, apropiindu-se și mai tare de asupritorul sěu.

Ne mai putěndu-se stăpâni, cuconul Alecu se făcu ca un taur când vězu atâta nesupunere la un m de rěnd, și fără a mai sta la chibzuială, incepu să'l lovească cu palmele şi cu pumnii peste obraz și peste cap.

Fulger stětea neclintit ca o statue și acestă lume din giurul sěu era ca și děnsul, inmărmurită.

— Pune'l jos! răcni Negradi lui Brusture, acum! să te věd!

Această poruncă pricinui o mişcare neobicinuită printre ţěrani; de-aceea Neculae vataful găsi de cuviinţă să nu pue mâna pe răzaş.

Fulger șopti ceva unui ţěran ș'apoi, indreptându-se către boeri, zise:

— Să rěmâneţi cu bine, boeri dumneavoastră! şi 'ndată se repezi de pe mal şi sări pe o plută ce trecea pe-acolo in acel minut.

— Se duce să se mai jăluească incă-o dată la Peatră, zise cuconul Alecu; vezi că nu'i așa de primejdios precum vi se 'nchipuia?

— Se poate, respunse Anton; mě tem insă că de astă dată are să facă vre-o poznă cu deabinele.

— Aș' fleacuri! haidem mai bine la Meuţanu; vrau să věd dacă tot el are să'mi cumpere pămënturile căştigate.

Tot in acea zi trebuia să se facă şi logodna

Mariei cu Hristea Cozmescu. Fiica lui Negradi nu mai aştepta nimic de la indurarea părinţilor şi de aceea era tristă, ingrijată, dar totdeodată in ochii ei se putea ceti hotărirea ce luase. Prin casă nu se mai auzea o singură vorbă; Iorgu şi cu Zlotescu nici nu voiră să fie faţă la ţeremonie, care sĕmăna mai mult c'o 'nmormĕntare; cuconul Dimitrachi plecase cu câteva zile mai nainte, aşa in cât nu remăseseră de cât părinţii Mariei şi cu Anton Cămărăscu. Părintele Matei Ţopărdea fusese chemat să logodească pe tineri şi 'şi indeplini datoria mai bine de cât ori când, căci, inainte de-a veni la curte, nu bĕuse de cât cel mult o oca şi jumĕtate de vin şi vre-o trei patru păhăruţe de rachiu. Schimbarea inelelor, slujba preotului, toate se petrecură in cea mai mare linişte; parcă toţi aveau o rea presimţire şi spaima tuturora fu şi mai mare când, deschizĕndu-se uşa, de-odată se stinseră mai multe luminări.

La sfirşit, Hristea sĕrută mâna lui Negradi, a cucoanei Agripinei şi a Mariei, şi apoi se aşeză pe scaun fără a spune un singur cuvĕnt. Cu toţii tăceau. La urma urmelor, cuconul Alecu se sculă şi zise:

— Imi pare bine că vĕ vĕd şi eu legodiţi; şi de astăzi inainte nu mai am nici o grijă şi mĕ rog lui Dumnezeu să vĕ dea traiu bun şi fericit. Desară am să plec pentru o zi sau două la Peatră ca să regulez toate afacerile, şi indată ce mĕ voiu intoarce, facem şi cununia.

In spre sară, cuconul Alecu porunci să'i pună caii la trăsură, şi, intovărăşit de vre-o doi plăeşi călări, luă drumul spre oraş; el fu intovărăşit până

mai devale de nevastă-sa şi de fiică-sa; Cozmescu mergea alături cu aceasta din urmă, dar nu indrăznea să'i vorbească.

Maria urmă lung timp cu ochii trăsura ce se perdea in zare: totul era sfîrşit! peste doë zile trebuia să fie soţia lui Hristea sau să calce in picioare iubirea părintească, datoria şi cinstea. In curănd vestea logodnei sale era să se rĕspăndească prin lume şi greşala ei să devină şi mai mare! Şi, deşi Negradi era un om rĕu, şi adese-ori chiar crud, totuşi Maria 'l iubea şi 'i era milă de dĕnsul din pricina nenorocirilor ce'l loviseră in timpii din urmă. Dacă n'ar fi iubit pe Valarianu, de sigur că ea s'ar fi supus voinţei tatălui sĕu; dar acuma era prea tărziu! iubirea ei prinsese rădăcini puternice, şi nici o altă iubire, nici o altă simţire nu mai era in stare s'o alunge din adĕncul sufletului sĕu.

— Nu ne 'ntoarcem acasă, dudue dragă? zise insfărşit Hristea, ce şedea tăcut la spatele ei.

Maria trĕsări şi aruncă e privire infiorătoare logonicului sĕu.

— Haidem acasă, Mario, ce-ai rĕmas aşa uităndu-te pe Bistriţă, parc'ai fi perdut ceva in apă?

La curte, Maria găsi pe Iorgu, care se 'ntorsese de peste graniţă şi adusese o mulţime de veşti surorei sale. Valerianu nu era acasă cănd 'i sosi scrisoarea de la iubita lui; dar indată ce află de intĕmplările de la Lunceşti, se repezi 'ntr'o fugă pănă la Tulgheş; acolo se 'nţelese cu Iorgu şi luă mĕsurile prin cari trebuia să izbutească pe deplin in intreprinderea sa. Fiica lui Negradi stătu toată noaptea fără a 'nchide ochii; ea aştepta cu nerăbdare, dar in acelaş timp şi cu frică, momen-

tul intălnirei sale cu Leon; a douazi o petrecu in cea mai mare nelinişte şi se prefăcu că e foarte bolnavă. Tocmai in spre sară sosi veste de la Negradi : acei pe cari voia să'i intălnească nu se aflau in Peatră, aşa că era nevoit să se 'ntoarne căt mai curĕnd inapoi la munte şi să sĕvĕrşască căsătoria Mariei cu Cozmescu mai nainte de timpul hotărit.

Fiica boerului, in mijlocul atător bunătăţi şi neducĕnd nici o lipsă, se simţea cea mai nefericită fiinţă de pe lume ; cu căt mai nefericite, nu era biata Irina, logodnica lui Fulger ! Zilele treceau pentru dĕnsa cu incetul fără a'i aduce cea mai mică măngăere şi cele din urmă lucruri petrecute in Lunceşti o făcură să peardă ori-ce nădejde intr'un viitor mai bun.

In zioa in care era să se 'ntoarne stăpănul moşiei, după ce plănse mai multă vreme, fiica Smarandei se apropiă de muma ei.

— Ce-o fi insĕmnănd, mămucă, tărăboiul care o domnit astăzi in sat ?

— Ştiu şi eu, dragul mamii, ce-o mai fi insemnănd şi asta ! Am intrebat pe Bursuc şi deabea de la dĕnsul am putut afla ceva mai lămurit; ci-că o bătut subprefectul şi cu cuconu Petrachi vre-o căţi-va oameni din sat de i-or stălcit şi se vede că s'o fi săturat lumea de atăta chin ; cu toţii aşteaptă pe Toader, care pe măne sau poimăne are să vie din nou la Lunceşti.

— De-ar veni cu bine o dată! i-i mai nimic de cănd s'oi dus şi mie mi se pare că-i un an..... greu mai trece vremea !

— Ţi se pare; dar ce-i de făcut? aşa e omul

cănd e tĕnĕr! nu ai nevoe insă să te bocești toată ziulica după dĕnsul, parcă, Doamne ferește, s'ar e dus pe ceea lume; de altmintrelea ia sama; eu socot că nici nu faci bine, căte supărări nu are omul! cănd ar sta să se desnădăjduească pentru fie-care din ele, nu i-ar mai ajunge lacrămile și oftările; noroc că cea mai mare parte din ele sunt trecătoare și că cu timpul nici nu-ți mai aduci aminte de ele! să vezi cum aveți să vĕ cununați dfi binișor și cum ai să zici: Doamne ce nebună am mai fost!

— Să te-audă Dumnezeu. Da oare nu s'a mai fi aruncat el in vre-o grozăvie?

— Ce grozăvie, fată hăi? parcă Toader o căpiat să se amestece prin buclucuri așa fără nici o socoteală... el e om cu minte!

— Degeaba! ori ce 'mi vei zice, inima tot stricată 'mi rĕmăne și nu pot să'mi impac găndurile. L'am visat aseară foarte rĕu: părea că-i călare pe un cal alb, care vărsa foc pe nări; Toader era imbrăcat cu roșu din cap pănă 'n picioare și mănile lui erau pline de sănge...

— Ei, și tu ce mai crezi toate: căte lucruri visează omul, de s'ar implini toate, ar fi năzdrăvan.

— Ș'apoi mai știi mamă, că stafia cea de la beciu, care nu s'a mai arătat de la moartea Ilenuții, s'o ivit astă noapte din nou...

— Ăra, ce mai vorbești așa lucruri... fă-ți cruce mai bine și zi Doamne păzește; dar ce naiba am pățit de nu mai știu ce fac? uite dumneata, măni e Duminecă și candela nu-i incă aprinsă.

— Mĕ tem să nu-l fi prins boerii 'n Peatra și

să-l fi inchis, urmă Irina fără a lua sama la vorbele Smarandei.

— Să-l inchidă?... vorbeşti aşa de clacă... culcă-te mai bine, că tare te văd trudită.

— Nu pot dormi de loc... până ce nu s'o 'ntoarce...

— Două zile nu-i aşa mare lucru.

Portiţa de la ogradă era bine incuiată, şi obloanele erau date 'n jos; in liniştea nopţii, se auzi de-o dată un vuet: părea că bate cineva la uşă.

— Vai de mine, oare ce să fie? intrebă Smaranda.

— Mă duc să văd mamă.

— Ferească Dumnezeu, nu face una ca asta? Vuetul devenea din ce in ce mai tare.

— Cine-i acolo, intrebă in sfirşit Smaranda.

— Deschideţi... aduc veste de la Toader Fulger, respunse un glas din afară, care sămăna foarte mult cu al lui Florea Cazacul.

— Tu eşti Floreo?

— Eu, eu...

Smaranda nu apucă să deschidă bine, şi trei oameni năvăliră 'n casă: era Iorgu, intovărăşit de Iftimie şi de un fecior boeresc anume Vasile, aceşti doi din urmă puseră măna pe mamă şi fiul boerului se repezi spre odaia Irinei; aceasta, cum prinse de veste despre cele ce se petreceau, impinse uşa cu repeziciune şi trase zăvorul.

— Deschide, că stric uşa! strigă Iorgu ca un turbat, izbindu-se şi trăntind in uşă.

Irina 'i respundea strigănd ajutor.

Cu mare greu, dar in sfirşit Iorgu isbuti să pătrunză la Irina; in momentul insă cănd se a-

propiă de dĕnsa şi-o cuprinse 'n braţe, se auzi un vuet afară: un om intrase 'n ogradă şi acum, oprindu-se pe prag, se uitâ o clipă in dreapta şi 'n stănga.

Era Toader Fulger.

Iftimie şi cu Vasile săriră pe fereastră şi d'abia scăpară cu fuga.

Din odaia de-alături se auzea un glas năbuşit: Toader, Toader!

Fulger se repezi 'ntr'acolo, şi când vĕzu pe fiul boerului in odaia logodnicei sale, nu mai stĕtu un singur minut la 'ndoială; el scoase un cuţit dela brău şi, fără a spune un singur cuvĕnt, 'l implăntă 'n pieptul lui Iorgu, care căzu la moment ca trăznit. Irina aruncâ nişte ochi de nebună 'n jurul ei.

Fulger se retrase 'napoi pe prag şi inalta lui stătură arunca o umbră puternică inaintea sa; el era imbrăcat ca 'n zilele de sĕrbătoare şi intr'o mănă ţinea o frumoasă puşcă de vĕnat: faţa lui părea ceva mai schimbată şi 'n ochii sĕi se putea citi c'a luat o hotărire mare.

Smaranda stĕtea neclintită lăngă dĕnsul.

— Ce-ai făcut, Toadere?

— Ce-am făcut? vezi bine ce-am făcut! să'ţi spun numai ce-am să mai fac de-acu 'nainte: nimeni nu voeşte să'mi dea cea mai mică dreptate, şi de astăzi am hotărit să fiu eu singur judecător! De astăzi inainte eu insu'mi am să 'mpart dreptatea mie şi tovarăşilor mei şi acei ce m'au despoiat, dela mine au să'şi primească osănda! Fapta ce am s'o sĕvĕrşesc e mare, dar martor 'mi e Domnul că fără voia mea am s'o 'ndeplinesc!

— Ascultă Irino, urmâ Fulger dup'o scurtă tă-

cere; câteva ceasuri încă, şi n'am să mai pot să mě 'ntorc vre-odată prin sat; dar mai târziu voiu găsi chipul să te-aduc cu mine 'n crângul munţilor, sau tocmai dincolo prin infundăturile Ardealului... tu ai să vii cu mine!.. păn'atunci, când veţi auzi strigăte 'n dreapta şi 'n stânga, când pădurile vor rěsuna de detunături, când noaptea 'n intunerec se va lumina zarea de focuri, când in spre rěsărit şi 'n spre apus, ori unde vě ve intoarce, veţi vedea locaşurile ciocoilor prefăcěndu-se 'n cenuşe, să ştiţi că Fulger işi reşbună!

Zicěnd acestea, Fulger ţinea capul sus, şi flacăra gălbie a candelei il lumina intreg.

In zadar femeile căutară să'l induplece, in zadar căzură amêndouě la picioarele lui, Toader remase statornic in hotărirea sa, şi luându'şi ziua bună, plecă in grabă spre munţi cu puşca pe umĕr...

Negradi plecase din Piatră chiar in acea seară; se vede că lucrurile nu'i mergeau pe plac, căci era foarte posomorît; dar, de şi se cam intărziase, el voia numai decât să se 'ntoarcă la Lunceşti.

— Mě tem c'om prea 'nopta pe drum, cucoane, ii zise vizitiul.

— Fă ce'ţi spun şi pleacă mai repede...

— Ş'apoi s'o stricat şi şoseaua de ploaie...

— Mult ai să mai hălăeşti? pleacă 'ţi zic.

Vizitiul se scărpină 'n cap şi dând din umeri porni spre munţi; trăsura merse mai binişor până la mănăstirea Bistriţei, dar de-acolo drumul deveni din ce in ce mai rěu, când lungind malul 'nalt al Bistriţei, când trecěnd pe poalele dealurilor. Noaptea se coborise şi stringěnd incetul cu incetul umbrele rezlăţite şi aruncate pe ici pe colo, al-a-